

ісламі орієнтується на моральні принципи, котрі багато в чому збігаються з тими, на які вказують етичні вчення інших релігій.

Таким чином, удосконалення особистості у всіх трьох монотеїстичних релігіях пов'язане з її зростанням у любові до Бога й ближнього. І в цьому бачиться їхня принципова єдність.

Висновки. Аналіз різних релігійно-етичних учень дає змогу переконатися, що всі вони істотно відрізняються один від одного в сприйнятті Бога, світу й людини. По-різному дивляться вони й на людську особистість. Одночасно виявляється дивна подібність у їхніх етичних принципах. Всі релігійно-етичні вчення пов'язують Божественну реальність із Добром, всі в тій чи іншій формі розділяють й “золоте правило” моральності, говорять про необхідність морального вдосконалення особистості й про те, що в основі цього вдосконалення лежить любов до всього сущого. Отже, людина у всіх релігійно-етичних ученнях розуміється як істота етична й розкривається як особистість, яка має величезний духовно-моральний потенціал. Зіставлення моральних поглядів різних світових релігій свідчить про наявність базових універсальних принципів у визначенні моральної поведінки сучасної молоді. Саме релігійно-етичний аспект дає змогу в подальшому дослідженні по-новому оцінити особливості морального світоглядного фактора підготовки майбутнього вчителя.

Література

1. Антология даосской философии / [сост.: В.В. Малявин, Б.Б. Виноградский]. – М. : Клышников-Комаров и К°, 1994. – 447 с.
2. Житие пророка Мухаммеда. – Симферополь : Эра, 2002. – 99 с.
3. Кобзев А.И. Особенности философской и научной методологии в традиционном Китае / А.И. Кобзев // Этика и ритуал в традиционном Китае. – М. : Наука, 1988. – 329 с.
4. Кожевников В.А. Буддизм в сравнении с христианством / В.А. Кожевников. – М. : Изд-во М. Меркушева, 1916. – Т. 1. – 633 с.
5. Телушкин Р.И. Еврейская мудрость / Р.И. Телушкин. – М. : Феникс : Неоглори, 2009. – 816 с.
6. Соловьев В.С. Сочинения : в 2 т. / В.С. Соловьев ; [сост., общ. ред. и вступит. статьи А.Ф. Лосева, А.В. Гулыги ; примеч. С.Л. Кравца, Н.А. Кормина] ; АН СССР, Ин-т философии. – М. : Мысль, 1988. – Т. 1. – 892 с.
7. Ясперс К. Смысл и назначение истории : пер. с нем. / К. Ясперс ; [предисл. П.П. Гайденко]. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с. – (Мыслители XX века).

РЯБЧЕНКО Л.О.

УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Проблема ефективної організації пізнавальної діяльності майбутніх економістів пов'язана із комплексним вирішенням питання забезпечення ефективної самостійної роботи студентів і полягає в тому, як ефективно спрямувати пізнавальну активність студентів у напрямі їх подальшої професійної діяльності, як врахувати, з одного боку, психолого-педагогічні завдання, а з іншого – індивідуальні особливості особистості, сформувати необхідні професійні вміння та навички, що сприяють професійному становленню особистості, саморегуляції професійної діяльності, формуванню адекватної самооцінки та здатності до самокорекції.

Особливості професійної підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти розкриті у працях С. Архангельського, Н. Ничкало, С. Сисоевої та інших фахівців [1; 7; 10].

Зазначимо, що основні труднощі та суперечності виникають навколо організації самостійної пізнавальної діяльності. На думку дослідників, це питання пов'язано з професійною компетенцією педагогів, які забезпечують це завдання, вмінням враховувати цілий комплекс психолого-педагогічних факторів, що сприяють формуванню, розвитку та самореалізації майбутніх фахівців під час навчального процесу.

Комплексний підхід є передумовою ефективної організації самостійної пізнавальної діяльності. Він забезпечується, передусім, активізацією процесу пізнання при застосуванні інноваційних методів і форм особистісно орієнтованого та особистісно розвивального навчання, використанням психолого-педагогічних рекомендацій, розроблених фахівцями у сфері професійної освіти (І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, В.Г. Кремень та інші) [4; 6; 7]. Важливим чинником самостійної роботи стають мотивація студентів, їхній інтерес до навчальної дисципліни та її ролі в успіху майбутньої професійної діяльності.

Комплексне забезпечення виконання цього завдання передбачає розуміння теоретичних засад управління та контролю за якістю формування й розвитком пізнавальної діяльності особистості. Таким чином, ефективність організації та управління самостійною пізнавальною діяльністю, активністю студентів із засвоєння інформації пов'язана із цілеспрямованою організацією та управлінням засвоєнням навчальної інформації.

У зв'язку з актуальністю та важливістю вищезазначених наукових завдань виникає необхідність комплексного дослідження різноманітних психолого-педагогічних аспектів системи організації, управління й забезпечення самостійної пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів, спрямованої на формування, розвиток і застосування у педагогічній практиці різноманітних форм і методів активного навчання та інтенсифікацію навчально-пізнавальної, розумової і професійно-практичної діяльності, моделювання професійної діяльності в освітньому процесі. У зв'язку з цим актуалізується важливість застосування особистісно орієнтованого підходу для розвитку самостійної пізнавальної діяльності майбутнього спеціаліста у навчальному процесі.

Мета статті – узагальнення наукових та практичних засад управління самостійною пізнавальною діяльністю майбутніх економістів.

Ознайомлення з психолого-педагогічною літературою, яка присвячена аналізу проблеми організації ефективної пізнавальної активності, засвідчує наявність різноманітних, інколи навіть суперечливих підходів до її вирішення.

У цьому контексті недоліками професійної освіти, що виявились в умовах переходу до ринкової економіки, західні експерти вважають:

- 1) слабе стимулювання успішного навчання, відсутність потреби в академічних досягненнях (робочих місць ще зовсім недавно було достатньо всім);
- 2) слабе стимулювання інноваційних процесів в освіті;
- 3) розподіл ресурсів між навчальними закладами незалежно від попиту на випускників;

- 4) відсутність оптимального співвідношення викладачів і учнів;
- 5) велику кількість малих професійних навчальних закладів з невеликою кількістю студентів, що погіршує здатність до адаптації в умовах соціальних змін;
- 6) серйозні проблеми в методах відбору абітурієнтів (особливо в умовах появи приватної освіти);
- 7) вертикальну систему підготовки, орієнтацію на потреби галузі, що приводить до вузької спеціалізації;
- 8) стару орієнтацію на професійну стабільність [11].

Традиційні методи навчання та виховання базуються на провідній ролі педагога в навчальному процесі, тоді як студенти відіграють здебільшого пасивну роль слухачів і виконавців завдань педагогів, що не забезпечує належної якості навчання. Тому особливо гостро стоїть завдання створити систему педагогічної діяльності, яка б не тільки гарантувала належний рівень професійної підготовки, а й сприяла розвитку ділових, підприємницьких рис учнів, надавала можливості для самостійного навчання та розвитку.

На нашу думку, ефективна організація самостійної пізнавальної діяльності студентів та належне управління нею розширює їх мотиви до навчання й забезпечує істотне підвищення якості їх професійної підготовки. Організаційно-методичні основи забезпечення такої організації пізнавальної діяльності базуються на комплексі методів цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу та управління розвитком і професійною соціалізацією особистості, на стимулюванні пізнавальної діяльності й життєвої активності майбутніх спеціалістів.

Проведений огляд літературних джерел та результатів психолого-педагогічних досліджень, присвячених проблемам організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів економічного профілю, дає нам підстави для таких висновків.

По-перше, організація самостійної пізнавальної діяльності студентів в умовах сучасних реалій і забезпечення її належної ефективності являє собою одну з найбільш актуальних проблем педагогіки вищої школи взагалі й системи професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю зокрема. Це зумовлено істотним ускладненням умов їхньої професійної діяльності, особливо в ринковій економіці, стрімким зростанням обсягів науково-технічної інформації та обмеженістю термінів навчання.

По-друге, у традиційних дослідженнях проблеми самостійної пізнавальної активності студентів більшість фахівців керується положеннями діяльнісного підходу до організації навчально-виховного процесу у вищій школі. Однак сучасна методологія її дослідження ґрунтується на системному підході, який включає визначення сутності пізнавальної діяльності, її наукові, теоретичні й методологічні засади; проектування відповідних педагогічних систем; удосконалення підготовки фахівців на цій основі; максимальне врахування психолого-педагогічних аспектів активізації навчання. При цьому визнано, що вдосконалення самостійної роботи студентів передбачає

використання міждисциплінарних підходів, інтегрованого навчання і забезпечення єдності освітньої, виховної й розвивальної функцій освіти.

По-третє, сучасний навчальний процес у вищій школі розвиває у студентів переважно виконавчі здібності, тоді як життя вимагає наявності у них творчих здібностей та інноваційного характеру мислення. Їх формування та розвиток неможливі в межах продуктивної і навіть репродуктивної діяльності під керівництвом і контролем викладача, традиційно поширених у закладах освіти. Тільки ефективна організація самостійної пізнавальної діяльності при правильно обраній конструктивній позиції педагога сприятиме формуванню творчої особистості майбутнього фахівця. Репродуктивна навчальна діяльність має замінюватися такими формами навчання, які формують уміння відчувати проблему, узагальнювати, синтезувати, розвивати здатність самостійно здобувати нові знання, оволодівати новими способами дії, генерувати ідеї та нестандартні підходи до вирішення проблемних ситуацій.

По-четверте, розвиток пізнавальної активності студентів, її перехід з одного рівня на якісно новий ґрунтується на поступовому нарощуванні елементів творчості. Дидактичними умовами цього процесу є структурування навчального матеріалу та розвиток рефлексивних здібностей, який також відбувається в процесі діяльності, що має моделювати виконання студентами майбутніх професійних функцій. Між тим сьогодні ще недостатньо досліджені системні аспекти цієї проблеми, внаслідок чого існуючі методи активізації навчально-пізнавальної діяльності використовуються безсистемно, продуктивні завдання обмежено включаються у процес навчання, недостатньо враховуються пізнавальні потреби, мотиви і цілі студентів в оволодінні професією. У першу чергу, це стосується підготовки майбутніх економістів.

Дослідження процесів розвитку пізнавальної діяльності студентів економічного профілю у системній єдності з формуванням у них професійних якостей і творчих здібностей та забезпечення належних педагогічних умов істотного підвищення ефективності навчально-виховного процесу з урахуванням психолого-педагогічних аспектів проблеми розвитку пізнавальної діяльності дають змогу дійти таких висновків.

Сучасні дослідження професійного становлення майбутнього фахівця з економіки здійснюються на основі принципів особистісно-діяльнісного підходу, забезпечення єдності потреб, мотивації й операційної сфери навчально-професійної і власне професійної діяльності особистості майбутнього фахівця. При цьому вважається загальновизнаним, що істотні резерви успішного управління процесами професійного становлення особистості студента можна розкрити на основі аналізу міжособистісних відносин у системах “викладач – студент” і “студент – студент” та формування здатності студента до самооцінки як важливого компонента його професійної самосвідомості.

Важливу функціональну й мотиваційну роль у розвитку пізнавальної діяльності студентів відіграє прищеплення їм інноваційної культури. Вона

прискорює їх інтелектуальний розвиток та аналітичні здібності, підвищує інтерес до нового, наполегливість у досягненні цілей, самостійність, незалежність і оригінальність суджень, уміння прогнозувати розвиток подій, що є вкрай необхідним у професійній діяльності економіста й менеджера. Таким чином, у процесі пізнавальної діяльності на якісно новому, творчому рівні відбувається особистісний розвиток майбутнього фахівця.

Основними психолого-педагогічними напрямками розвитку самостійної пізнавальної діяльності особистості виступають визначення й використання характерологічних особливостей студента, розкриття та розвиток творчого потенціалу, створення належних педагогічних умов для його реалізації, вибір індивідуальної траєкторії навчально-пізнавальної діяльності кожного студента та розширення його мотиваційної сфери. Найбільший вплив на ефективність організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх економістів, управління нею та формування самостійності здійснюють професійна компетентність викладача, його високі особисті, насамперед моральні якості, достатня матеріально-технічна база закладу освіти і наявність навчально-методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Для успішного досягнення визначених цілей активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів та її результативності необхідне системне застосування інноваційних педагогічних технологій, методів навчання та мотивації, які б не просто розвивали творче мислення, а від яких студент отримував би задоволення, прагнув дізнатися більше стосовно того, з чим він щойно познайомився. Іншими словами, ці методи й технології він має сприймати як шлях до самоактуалізації, до життєвого і професійного успіху та задоволення особистих потреб. Серед них важливе місце посідають різні варіанти аналізу конкретних ситуацій, що можуть виникати в процесі професійної діяльності економіста й менеджера та відомі за кордоном як кейс-технології.

Надзвичайно динамічні умови сьогодення вимагають від вищої школи підготовки справді конкурентоспроможних спеціалістів з яскраво вираженим інноваційним характером мислення. Для успішного вирішення цього завдання необхідне впровадження сучасних форм і методів навчання з чіткою його спрямованістю на підвищення якості самостійної роботи студентів. Це, у свою чергу, потребує докорінної перебудови навчального процесу і характеру діяльності викладачів. Тільки така система може забезпечити належне формування знань, умінь і навичок шляхом залучення студентів до активної пізнавальної діяльності, що виявляється у самостійному пошуку ними засобів і способів ефективного вирішення поставленої проблеми, дає змогу відійти від стандартності мислення, стереотипу дій та розвиває прагнення до знань.

Саме тому організація пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів у ВНЗ є складовою проблеми забезпечення якості вищої освіти. Формування особистості студента базується на набутих у ВНЗ вміннях здійснювати самостійно пізнавальну діяльність. Сформованні вміння є результатом системного підходу до забезпечення необхідних чинників організації на-

вчально-виховного процесу для формування професійної компетенції та розвитку пізнавальних здібностей студентів під час вузівської підготовки.

Критеріями ефективності організації пізнавальної діяльності студента у ВНЗ виступають: сформована орієнтація на корисність пізнавальної діяльності (інформація має систематично використовуватись для особистісного й професійного самовдосконалення), спонукальна функція (мотивувальна, стимулювальна), а також рефлексивна функція (критичне ставлення студента до власного професійного рівня готовності до професійної діяльності).

Ефективність організації пізнавальної діяльності майбутнього спеціаліста полягає, насамперед, у формуванні потреби в переосмисленні, самовдосконаленні, переробці, аналізі, самоаналізі здобутих під час вузівської підготовки професійних знань. Це механізм критичного ставлення до рівня власної професійної готовності, розвитку готовності особистості майбутнього спеціаліста до подальшого професійного самовдосконалення.

Особливе значення в забезпеченні якості організації пізнавальної діяльності студентів відіграє професіоналізм педагогів, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності, формують особистісні та професійні компетентності майбутніх спеціалістів.

Найважливішою умовою формування професіоналізму майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі є розвиток інтересу до пізнавальної діяльності, що виступає передумовою формування професійної самосвідомості, без якої не може бути професійного зростання майбутнього спеціаліста.

Оволодіння здатністю до усвідомлення себе, високий рівень розвитку рефлексії себе є передумовами особистого зростання. Дослідження у сфері використання рефлексії в підготовці професійних кадрів дають змогу зробити висновок про її вплив на оптимізацію освітньої діяльності, розвиток творчої й пізнавальної активності студентів.

Висновки. У результаті проведеного власного дослідження ми дійшли висновку, що організацію пізнавальної діяльності студентів (рівень її забезпечення у ВНЗ) можна розглядати як системний чинник забезпечення якості вищої освіти та ефективності підготовки спеціалістів до професійної діяльності.

У процесі дослідження з'ясовано провідні завдання, які передбачають застосування комплексного підходу в процесі організації пізнавальної діяльності майбутніх спеціалістів у ВНЗ: комплексне і системне спрямування зусиль викладачів на розвиток професійної рефлексії студентів; проведення систематичної діагностики ефективності організації пізнавальної діяльності студентів; періодичне врахування комплексу теоретичних (психолого-педагогічних) чинників забезпечення методів та форм активного навчання; забезпечення ефективної інтенсифікації розвитку навчально-пізнавальної, розумової і професійно-практичної діяльності, послідовної орієнтації педагогів на моделювання професійної діяльності в освітньому процесі, використання міждисциплінарних підходів та кращого вітчизняного й зарубіжного досвіду при застосуванні особистісно орієнтованого підходу в процесі організації пізнавальної діяльності та розвитку особистісних і професійних якостей майбутніх спеціалістів.

Література

1. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы : учеб.-метод. пособ. / С.И. Архангельский. – М. : Высшая шк., 1980. – 368 с.
2. Герасименко Л.В. Організація дидактичного вибору в навчально-пізнавальній діяльності студентів вищих педагогічних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка” / Л.В. Герасименко. – Х., 1998. – 16 с.
3. Заскалета С.Г. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови / С.Г. Заскалета // Педагогічний процес: теорія і практика. – К., 2002. – Вип. 2. – С. 26–30.
4. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І.А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
5. Кравчук П.Ф. Формирование творческого потенциала личности в системе высшего образования : автореф. дис. ... д-ра филос. наук : спец. 22.00.06 “Соціологія духовної життя” / П.Ф. Кравчук. – М. : Московский пед. ун-т, 1992. – 32 с.
6. Кремень В.Г. Вища освіта і наука. Проблеми вищої школи / В.Г. Кремень // Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К. : Грамота, 2003. – С. 100–130.
7. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н.Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 1. – С. 9–22.
8. Пономарёв Я.А. Исследование творческого потенциала человека / Я.А. Пономарёв // Психологический журнал. – 1991. – № 1. – С. 18–21.
9. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посіб. / В.В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
10. Сисоева С.О. Психологія та педагогіка : підручник для студ. вищ. навч. закл. непедагогічного профілю / С.О. Сисоева, Т.Б. Поясок. – К. : Міленіум, 2005. – 520 с.
11. Социальная психология личности в вопросах и ответах : учеб. пособ. / [под ред. проф. В.А. Лабунской]. – М. : Гардарики, 2001. – 397 с.

СТАРОВОЙТ С.М.

ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СУЧАСНА ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

В умовах переходу суспільства до ринкової економіки, характерними рисами якого є його глибока диференціація, формування нових соціальних прошарків і груп, порушення налагодженого раніше господарсько-економічного механізму, що зумовило падіння рівня виробництва, розбалансованість фінансово-кредитної і грошової систем, юридичну невідпрацьованість і відсталість законів, якими здійснюється правове регулювання процесу роздержавлення в цілому і системи національної освіти зокрема, значно зростають роль і значущість менеджменту як сучасної теорії і практики соціального управління, з яким пов'язані надії щодо визначення шляхів і засобів виходу з кризи, що сталася. Це зумовлено тим, що сама система соціального управління суспільством, його виробництвом, технікою, культурою й освітою також перебуває в кризовому стані, пов'язано з неготовністю функціонувати в умовах нових соціально-економічних реалій.

Мета статті – теоретичне обґрунтування сучасних наукових проблем і практичних завдань, пов'язаних з пошуком нових шляхів і засобів ефективного управління національною системою освіти, яка потребує всебічного і глибокого аналізу наявних теоретичних ідей і концепцій.

Термін “менеджмент” походить від англійського слова *manage*, що перекладається як “управляти”, “завідувати”, “керувати”.

Управління освітою – це цілеспрямована діяльність людей, за допомогою якої забезпечуються оптимальні умови функціонування освіти, створюється системний механізм її регулювання на загальнодержавному,